

עין משפט
נר מצוה

פא א ב מיי פ"ג מהל' מלוה וזה הלכה ד סמנ עשין דר' טוש"ע חו"מ סימן עב סעיף ט: פב ג טוש"ע חו"מ סי' עב סעיף ז ב'גה"ה:

מוסף רש"י

אהי"א. קאי מי נשבע דקמני כה (ב"ם לד.). אילימא אסיפא. אחיז דסיפא (שם). ותיפוק ליה כו'. ולמה ליה למתלי טעמא בשמא יוילא הפקדון ויפלטו לעדות ולשבעה (שם). מאי רישא. הא רישא פטור קמני, סיפא דרישא. אחיז דקמני צרישא קאי (שם). ושרדויה אמלוה. לשבעה מלוה שלא הימה שוה אלף שקל ויטול שקל. דכין דלחלא שבעה על הלוה מן התורה אי חמה יטול לפוטרי כולא כלום ומשום מיקון עולם שמא יפלט ישאלא קטלוה לשבעה מיניה ושרדויה אמלוה (שם). וזה נשבע. הלוה ששבעוה עליו נשבע כמה שוה (שם לה.). מי נשבע תחלה כו'. מלוה נשבע מחלה שאינה ברשותו (שם). ואבד המשכון ישבע. שלא פשע, דשומר חנם הוא עליו דלון ארס נטול משכונו לגביהילא אלף להיות בטוח במעותיו שלא יוכל לנפוך ולעולם שומר חנם הוא עליו שלא ארס יבנה ממקום אחר (שם פא.). אבד המשכון אבדו מעותיו. דלא משכון דלא לגביהילא שקל לגבות הימנה, דקמס שטר יס בו שטנד קרקעות וסא לו מסיכן לגבות ובעות דלא וגם לנפוך אינו יטול דלא קאי שטרא, הלכך לאו לכוכון דצריס נקטיה (שם).

רבינו חננאל

ואמרין מכדי ד' בבי קמני במתני' על איוו מון שנינו זו המשנה מי נשבע מי שהפקדון אצלו. ואוקמה שמואל ור' יוחנן וחיזיא בר רב אחא דתנן סלע הלוייתך עליו ושקל היה שוה. פירוש הסלע יש בו שני שקלים ונפרעו השקל דמי המשכון נשאר לו שקל שהוא חצי סלע על הלוה והלוה אומר לא כי אלא סלע הלוייתה עליו וג' דינרין היה שוה נשאר לך בידי דינר נמצא המלוה טוענו בב' דינרין והלוה מודה לו בדינר חייב הלוה שבעה כי ג' דינרין היה שוה ויוציא המלוה המשכון ויבחיטשו נמצא חשוד על השבועה לפיכך רמו עליה שבעה על מי שהפקדון אצלו (א) כי אינה ברשותו ונמצאו שניהו נשבעין והכי קמני מאחר שזה וזה נשבעין מי נשבע תחלה ואמרין מי שהפקדון אצלו נשבע תחלה שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון אבל סיפא דקמני סלע הלוייתך עליו ורשום היה שוה והלה אומר לא כי סלע הלוייתני עליו וה' דינרין היה שוה שנמצא הלוה טוענו בסלע והודה לו

מג:

ואמרו רבנן שישבע המלוה ויטול. ולקמן נפרש צע"ה אמאי לא תנא לה לקמן צהדי נשבעין ונוטלין:
והשתא דאמר רב אשי. משמע הכא דקאי שיויל דרצ אשי וא"ת דצריש המפקיד (ב"מ דף לה.) משמע דהדר ציה רצ

אשי מהך שיויל דכי הדר פריך התם לרצ הונא מרישא דסיפא דקמני סלע הלוייתי עליו ושמים היה שוה והלה אומר לא כי לאא סלע הלוייתך עליו וסלע היה שוה פטור ואי איתא מגו דלשתבע שאין ברשותו לשבע נמי על ידי גלגול כמה היה שוה ומוקי לה רב אשי במאמינו אלמא הדר ציה דהא רישא נמי מזי לשנויי הכי ותתא כולה במאמינו ויש לומר דצרישא לאו אורחיה דלהימניה ואז לא יכול לישבע משום שמא יוילא הלה הפקדון ויפסיד:
רבי קאמר מי נשבע תחלה. מנה שכתוב צקונטרס ולעולם אסיפא קאי דשבעה אמלוה נראה טעות סופר אלא ארישא קאי דשבעה גבי לוח היא:
אבל קתא ונסכא. פירש צקונטרס דכיון דנסכא בת פרעון היא לא קבלו עליה אלף דמני שוייה וקשיא דצסמון פריך ממתני' אמאי חייב לימא ליה הוה קבילתיה ומאי קושיא שמואל מודה צמיידי דצר פרעון וליכא למימר דלנהרדעי פריך מדמשני כי קאמר שמואל כו' וצדוקא יס לחלק דמודי רב נחמן צחד נסכא או צמרי נסכא אצל נסכא צהדי קתא מוכחא מילתא דקתא למשכון ונסכא לפרעון ונראה לפרש דה"ק אצל קתא ונסכא לא אלף אצל כל חד לפי מאי דשויה דאס הנסכא שוייה עשר קמי אצל נסכא אצל עשר חלקים אצל קתא אצל חלק אחד עשר וע"י לפרש קתא ונסכא לא ואי אצל קתא לא אצל פלגא אלף מאי דשוי דעיקר סמיכת המלוה על הנסכא אצל נסכא אצל כולה ואי אצל נסכא צרישא אצל קתא אצל קתא כולה

נהרדעי אמרי אפי' אצל קתא צרישא אצל פלגא וגרס צרישא דמילתיהו אצל קתא אצל פלגא:
במתנ' בדפריש כי קאמר שמואל ברדא פריש. ר"ח גריס איפכא וכן רבינו תם ומוקי דשמואל דצפריס דאין צברה להפסיד למלוה כל חוצו לגמרי היכא דלא פריש ואס תאמר כי מוקי דקסבר ר' אליעזר ויש לומר דקסבר ר' אליעזר דאסמכתא בעלמא היא ואפי' כנגד המשכון לא מפסיד כדאשכחן בצאזיה נשך (ב"מ דף סו: ושם) דקאמר דצאסמכתא בעלמא לא הוי אפי' אפותיקי למיגבא מיניה ור' עקיבא לא חשיב אסמכתא אלף כגון (א) אס ואפי' מלון דחשיב משחק צקוציא אסמכתא צפרק זה צורר (פנהדרין דף עד: ושם) התם שאני שלא הפסיד אצל הכא דהפסיד אצל הכא דהפסיד משכונו גמר דעתו להפסיד כל החוצ וכל שכן אי שמואל איירי דללא פירש שאנו צריכים לטעם זה ועוד יש לומר דצללו אסמכתא פליגי ופריש לאו היינו שפירש צהדיא שיפסיד כל החוצ אלף כמו שפר"ח דפריש ואמר אע"ג דלא שוי אלפא וחזי קבלתיה דרבי אליעזר סבר דלענין זה קיבלה שיעצבו בידי עד שיפרע כל חוצו ורבי עקיבא סבר דלהכי קבלו דאס אצל המשכון אצדו מעותיו ואס תאמר צפרק האומנין (ב"מ דף פא:) אמאי לא מוקי מתני' דהמלוה על המשכון שומר סכר אפי' כר' אליעזר ולימא דצפריש מודה רבי אליעזר כדשמואל ויש לומר אי מודה דצפריש ופלוגתא דללא פירש אמאי לא יפסיד כנגד המשכון לר' אליעזר דיצבע ויטול מעותיו משמע אפי' מה שכנגד המשכון דמה שכנגד המשכון חשיב כמפרש והשתא נמי ניחא הא דקאמר דכ"ע לית להו דשמואל דהוה ליה למימר דכ"ע אית להו דשמואל דצשלמא לפי גירסת הספרים והקונטרס דשמואל איירי דללא פריש לא מ"ל כ"ע אית להו דשמואל דכיון דאפי' לא פירש מפסיד כל החוצ אס כן דצפריש נמי נהי שלא יפסיד כנגד כל החוצ מכל מקום כנגד המשכון יפסיד ואמאי לר' אליעזר יטול מעותיו דמשמע אפילו כנגד המשכון אצל לפירוש רבינו חננאל דמוקי שמואל דצפירש הוה ליה למימר דכ"ע אית להו דשמואל ולר' אליעזר ישבע ויטול כיון דלא פירש וטעמא דרבי עקיבא משום דר' יאחז כדמפרש השתא אצל לפי מה שפירש דכנגד המשכון חשיב כמפורש ניחא דודאי ר' אליעזר לית ליה דשמואל מדיעול אפי' מה שכנגד המשכון דלא שייך למימר דלזכרון דצריס בעלמא תפיס ליה לענין מה שכנגד המשכון והא דקאמר לקמן למאי תפיס ליה לזכרון דצריס בעלמא היינו אי כולי עלמא לית להו דשמואל ואי הוה אמר דאין הלכה כשמואל הוה ניחא טפי הא דלא קאמר דכולי עלמא אית להו דשמואל ומטעם זה פסק רבינו חננאל דאין הלכה כשמואל וכן צה"ג ואין נראה דמכאן אין ראיה דלא הוה מזי לומר כולי עלמא אית להו כדפרישית ואדרבה נראה דהלכתא כוותיה דקיימא לן כרצ נחמן דדיני ועוד דלרצה דקיימא לן כוותיה לגבי רב יוסף דצסמון צריך לאוקמה פלוגתיהו דר' אליעזר ור' עקיבא כדשמואל כמו שמפרש וקיימא לן כר' עקיבא דר' אליעזר שמותי הוה ועוד מדמה לקמן להיא דאין שוה אלף פלגא לשמואל וצפרק הזהב (סס דף מח:) מדמה לרבי יוחנן דאמר צערבון כנגד כולו הוה קונה א"כ ר' יוחנן כשמואל ורב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ומדשמואל אין ראיה דאף על גב דלענין דינא מיתשיל והלכתא כוותיה דדיני ההיא דערבון דדיני איתשיל ולפי פר"ח דאיירי שמואל דצפריש ההיא דערבון איירי נמי דצפריש:
מאי

שבועת הדיינין פרק ששי שבועות

גמ' והספא דאמר רב אשי זה נשבע וזה נשבע **הכי קאמר מי נשבע מחלה כו'.** (ו) והא דרצ אשי צצבא מציעא הוה צפ' המפקיד [לה.] דאמר רב הונא התם [לד:] גבי שומר סכר שטען נגנצה וחיזב עזמו צמלומין מצביעין אותו שבעה שאינה ברשותו חיישין שמא עיניו נתן צה ורואה לקטוה דצדמים ולאוצונייה מהא דקמני ויוילא הלה את הפקדון ואי אמרת מצביעין אותו שבעה שאינה ברשותו היכי מזי מפיק ליה ושני רב אשי עלה זה נשבע וזה נשבע זה נשבע שאינה ברשותו וזה שהשבעה עליו נשבע כמה הימה שוה. והכי קאמר מתני' מי נשבע מחלה מי שהפקדון אללו נשבע מחלה שאינה ברשותו ולעולם אסיפא דרישא קאי היכא דשבעה גבי לוח:
קסא. צית יד: אצל אלפא זווי. דסבר וקיבל אצל כל זמן שזן קיימין על כרחו גובה חוצו אס מלוה סתם הוה. סתם מלוה שלשים יום [מסות ג:]. ואס פירש לו זמן כשיגיע זמנו יפרע ולא מזי למימר סצרת וקיבלת דאי לשם משכון קבליה לשם פרעון לא קבליה וכיון דקבליה לשם משכון כל כמה דלא מהדר ליה משכניה לא גבי ולא מזי פטר נפשיה צדמי שוין:
אצל סרסי קסא. לא אמרינן חדא קציל צחמש מאה וחדא צחמש מאה ואי אצל חדא מינייהו לא ליפסיד צחמש מאה דהא לא פריש חדא צפלגא וחדא צפלגא אלף מרוייהו קצליניהו צחדא צמשכונו ולא צפרעון וכיון דמהדר ליה מקאת משכונו צמאי דחסר (נפשיה) מיניה פטר נפשיה צמלומי שוין:
ורב נחמן אמר אפי' סרסי קסא. דלא פריש מסתמא חדא צפלגא וחדא צפלגא קצליניהו ואי אצוד חדא אצוד פלגא:
אצל קתא ונסכא. לא אמרינן נסכא קציל צפלגא דכיון דמדיד דחזי לפרעון הוה לא קבליה עליה אלף דצמי שוין:
אצל נסכא אצל פלגא גרסינן: חייב. ולא אמרינן

אצל כל מעותיו:
דצפריש. איני מקבלו עלי אלף צאחריות דמיו צשוין:
ישבע ויטול מעותיו. ישבע (א) שאצדו ויטול את חוצו:
דללא
נשמואל פלוגתא דרבי אליעזר ודר' עקיבא דשמואל דאזיהו אפסיד כדאשכחן בצאזיהו אס (ב"מ דף סו: ושם) דקאמר דצאסמכתא בעלמא היא ואפי' כנגד המשכון לא מפסיד כדאשכחן בצאזיהו נשך (ב"מ דף סו: ושם) דקאמר דצאסמכתא בעלמא לא הוי אפי' אפותיקי למיגבא מיניה ור' עקיבא לא חשיב אסמכתא אלף כגון (א) אס ואפי' מלון דחשיב משחק צקוציא אסמכתא צפרק זה צורר (פנהדרין דף עד: ושם) התם שאני שלא הפסיד אצל הכא דהפסיד אצל הכא דהפסיד משכונו גמר דעתו להפסיד כל החוצ וכל שכן אי שמואל איירי דללא פירש שאנו צריכים לטעם זה ועוד יש לומר דצללו אסמכתא פליגי ופריש לאו היינו שפירש צהדיא שיפסיד כל החוצ אלף כמו שפר"ח דפריש ואמר אע"ג דלא שוי אלפא וחזי קבלתיה דרבי אליעזר סבר דלענין זה קיבלה שיעצבו בידי עד שיפרע כל חוצו ורבי עקיבא סבר דלהכי קבלו דאס אצל המשכון אצדו מעותיו ואס תאמר צפרק האומנין (ב"מ דף פא:) אמאי לא מוקי מתני' דהמלוה על המשכון שומר סכר אפי' כר' אליעזר ולימא דצפריש מודה רבי אליעזר כדשמואל ויש לומר אי מודה דצפריש ופלוגתא דללא פירש אמאי לא יפסיד כנגד המשכון לר' אליעזר דיצבע ויטול מעותיו משמע אפי' מה שכנגד המשכון דמה שכנגד המשכון חשיב כמפרש והשתא נמי ניחא הא דקאמר דכ"ע לית להו דשמואל דהוה ליה למימר דכ"ע אית להו דשמואל דצשלמא לפי גירסת הספרים והקונטרס דשמואל איירי דללא פריש לא מ"ל כ"ע אית להו דשמואל דכיון דאפי' לא פירש מפסיד כל החוצ אס כן דצפריש נמי נהי שלא יפסיד כנגד כל החוצ מכל מקום כנגד המשכון יפסיד ואמאי לר' אליעזר יטול מעותיו דמשמע אפילו כנגד המשכון אצל לפירוש רבינו חננאל דמוקי שמואל דצפירש הוה ליה למימר דכ"ע אית להו דשמואל ולר' אליעזר ישבע ויטול כיון דלא פירש וטעמא דרבי עקיבא משום דר' יאחז כדמפרש השתא אצל לפי מה שפירש דכנגד המשכון חשיב כמפורש ניחא דודאי ר' אליעזר לית ליה דשמואל מדיעול אפי' מה שכנגד המשכון דלא שייך למימר דלזכרון דצריס בעלמא תפיס ליה לענין מה שכנגד המשכון והא דקאמר לקמן למאי תפיס ליה לזכרון דצריס בעלמא היינו אי כולי עלמא לית להו דשמואל ואי הוה אמר דאין הלכה כשמואל הוה ניחא טפי הא דלא קאמר דכולי עלמא אית להו דשמואל ומטעם זה פסק רבינו חננאל דאין הלכה כשמואל וכן צה"ג ואין נראה דמכאן אין ראיה דלא הוה מזי לומר כולי עלמא אית להו כדפרישית ואדרבה נראה דהלכתא כוותיה דקיימא לן כרצ נחמן דדיני ועוד דלרצה דקיימא לן כוותיה לגבי רב יוסף דצסמון צריך לאוקמה פלוגתיהו דר' אליעזר ור' עקיבא כדשמואל כמו שמפרש וקיימא לן כר' עקיבא דר' אליעזר שמותי הוה ועוד מדמה לקמן להיא דאין שוה אלף פלגא לשמואל וצפרק הזהב (סס דף מח:) מדמה לרבי יוחנן דאמר צערבון כנגד כולו הוה קונה א"כ ר' יוחנן כשמואל ורב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ומדשמואל אין ראיה דאף על גב דלענין דינא מיתשיל והלכתא כוותיה דדיני ההיא דערבון דדיני איתשיל ולפי פר"ח דאיירי שמואל דצפריש ההיא דערבון איירי נמי דצפריש:
מאי

מסורת הש"ס

(א) ב"מ לד: ע"פ, (ב) ב"מ לה:, (א) שם פכ:, (ד) שם פכ:, (ב) ב"מ קד:.

הגהות הב"ח

(א) גמ' גבי מלוה הרא אמר שמואל: (ב) שם לימא תנאל. נ"ב ע"י צב"מ דף מח ע"ב: (א) שם אי בדשוי שעור: (ו) רש"י ד"ה והשתא וכו' הא דרצ אשי כ"ל ואת ו' נמתק: (א) שם ד"ה ישבע וכו'. ישבע שאבד כ"ל ואת ו' נמתק:

רבינו חננאל (המשך)

המלוה דינר שהשבעה על המלוה היא (ו) אינו חייב לישבע שאינה ברשותו אלא כמה היה שוה: הא דאמר שמואל מאן דאופייה חבריה אלפא זווי ואנח קתא דמגלא משכון עיליהו ורב נחמן אוסיף אהא דשמואל ונהרדעאי אוסיפו אהא דרב נחמן. וקיימא לן דכל הני כוליהו לית הלכתא כותייהו מיהו אןן מפרישנו טעמיהו: ואקשינן עלייהו וכי מאן דהיוב משכון לחבירו ודמי המשכון פחות מן המלוה ואבד המשכון אבדו המעות כולם. והתנן סלע הלוייתך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלוייתי עליו וג' דינרין היה [שוה] חייב. אמאי חייב הלוה נימא ליה למלוה הא קבילתיה למשכון בסלע: ופרקינן מתניתין דבלא פריש ואמר אע"ג דלא שוה המשכון סלע אנא קבילתיה בסלע אלא בסתם לפיכך חייב כי אמר שמואל ורב נחמן ונהרדעאי בדפריש ואמר אע"ג דלא שוה הני דמי קבילתיה: נימא כתנאי המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון ישבע ויטול מעותיו דברי ר' אליעזר. ר' עקיבא אומר יכול לומר לו כולם הלוייתיה אלא על המשכון כו'. ואמרין המשכון אבדו דהוי הכי דמי או דשוה האי משכון שעור זווי ואבד

(א) נראה דחסר כאן ו"ל והשתא דקיי"ל דזה נשבע שאינה ברשותו ומתאלו שניהם נשבעין. הכי קמני כו'. (ב) דברי רבינו נ"ע קלמ ומזה ליישב.